

SZÁNTÓ RICHÁRD

DIPLOMÁCIAI LEVELEZÉS III. EDVÁRD ÉS NAGY LAJOS KÖZÖTT

Bölcs Róbert Nápolyi király 1343 januárjában meghalt, mivel fia és örököse Károly, Calabria hercege már 1328-ban elhalálozott, Bölc Róbert végrendeletében idősebbik lányunokáját, Johannát jelölte örökösének és Nápoly uralkodójának.¹ Szicília királysága két királyságból állt, maga Szicília szigete volt *Trinacria* királysága az Aragón-dinasztia uralma alatt, a Nápolyi Királyság pedig Itália déli területén a nápolyi Anjouk uralma alatt volt.²

Bölcs Róbert döntése kizárta a Nápolyi Királyság feletti tényleges hatalomból Johanna férjét, András herceget, Lajos magyar király öccsét. Ez a döntés csalódást okozott a magyarországi Anjou-dinasztiának.³

Küküllői krónikája szerint Erzsébet anyakirályné, Nagy Lajos magyar király és András herceg anyja, Nápolyba utazott 1343-ban, hogy András herceg számára kedvezőbb hatalmi pozíciót érjen el, és 1344-ben érkezett vissza Magyarországra. Az anyakirályné utazásának célja az volt, hogy megszilárdítsa fia helyzetét a Nápolyi Királyságban, és kieszközölje számára a politikai hatalomból való nagyobb részesedést.⁴ Lajos és Erzsébet követeket küldött a Szentszékhez Avignonba, a céljuk az volt, hogy megszerezze VI. Kelemen pápától a királyi koronát és hatalmat András herceg számára.⁵

Lajos és anyja terve ellentétes volt a pápaság és a nápolyi Anjouk érdekeivel. A pápa és a nápolyi Anjou-dinasztia tagjai nem támogatták András megkoronázását, mert a magyar Anjouk terjeszkedése Itáliában veszélyeztette hatalmukat.⁶

Küküllői krónikájában leírta, hogy a magyar követek a diplomáciai érvek mellett sok pénzt is vittek magukkal, vagyis megvesztegették a pápai udvar befolyásos tagjait.⁷ Dacára a jelentős diplomáciai és anyagi erőfeszítéseknek az akció mégis csak félig volt sikeres. A pápa döntése szerint, amely 1344. január 19-én látott napvilágot, András herceg királyi címet kapott, és András felesége, Johanna a királynő címet nyerte el, de

---

¹ FRAKNÓI V.: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékkel*, I. Budapest 1901, 141, 152.

² ABULAFIA, D.: „The Italian south,” in *The New Cambridge Medieval History*, vol. VI. c. 1300 – c. 1415, ed. by Michael Jones, Cambridge 2000, 504.

³ KRISTÓ Gyula, *Az Anjou-kor háborúi*, Budapest 1988, 91–93.

⁴ *Küküllői krónikája* in JOHANNES DE THUROCZ, *Chronica hungarorum*. I. Textus. ed. Galántai, E. et Kristó, J. Budapest 1985, 162–165.

⁵ FRAKNÓI, *i. m.* I, 174–175.

⁶ KRISTÓ, *i. m.* 92.

⁷ *Küküllői krónikája*, 164.

Johannáé lett a tényleges politikai hatalom és a kormányzás a Nápolyi Királyságban. Ez a döntés kizárta Andrást a kormányzással járó tényleges politikai hatalomból.⁸

A magyarországi Anjouk következő célja volt, hogy részvételt szerezzenek a kormányzásban András herceg számára a Nápolyi Királyságban. Nagy Lajos és Erzsébet anyakirályné diplomáciai erőfeszítései és a pápának titokban fizetett jelentős pénzszeg sem hozta meg a teljes sikert.⁹

A pápa 1345. június 10-én újabb döntést hozott, az ítélete szerint András herceg és Johanna koronázását együtt kellett volna megtartani, és András nem kapott részt a Nápolyi Királyság kormányzásában.¹⁰

Ebben az időben, 1345 nyarán kaphatta meg Lajos Edvárd angol király első levelét, amelyet 1345. május 13-án írtak. Ez a levél Magyarországon nem maradt fenn, de a másolata Angliában túlélte az évszázadokat, amelyet Thomas Rymer publikált a *Foederában*.¹¹

Ekkoriban történhetett az első kapcsolatfelvétel a két uralkodó között, ugyanis ebben a levélben Edvárd felsorolta követei nevét (John, Lewes priorja, Otto de Grandison, lovag, Thomas Baddeby, klerikus), akiket felhatalmazott, hogy tárgyaljanak és megállapodást kössenek Lajossal vagy Lajos köveivel. A levél az említett követek megbízólevele volt, és nem tartalmazta Edvárd tényleges politikai szándékát, de a levélből az mégis kiderül, hogy egy politikai együttműködés és megállapodás létrehozása volt az angol uralkodó törekvése. Erre utal a levélben megfogalmazott felhatalmazás, amelynek birtokában az angol követek megállapodást köthettek Lajossal vagy köveivel, és az így létrejött egyezséget az angol király a maga részéről elfogadta volna.¹² A levélből kikövetkeztethető, hogy az angol királyi udvarnak kevés információja volt a magyarországi politikai helyzetről.

A levél írója „Magyarország királyait” (*reges Ungariae*) említette,¹³ jöllehet csak egy király volt 1345-ben Magyarországon: Nagy Lajost 1342-ben koronázták meg, de öccse András nem volt megkoronázott király.¹⁴

Lajos király válaszlevelét nem említik a történészek, a levél valószínűleg nem maradt fenn. A két uralkodó közötti kapcsolat következő dokumentumai III. Edvárd 1346.

---

⁸ Fraknoi, *i. m.* I. 177.

⁹ Uo. 182–184.

¹⁰ MISKOLCZY István, „A magyar Anjouk trónigénye a nápolyi trónra”, *Történelmi Szemle* 13 (1928/1–4), 46–47.

¹¹ *Littera procuratoria ad tractandum cum Regibus Jerusalem, Siciliae et Ungariae in Foedera, conventiones, litterae, et cujuscunque generis acta publica, inter reges Angliae et alios quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Communitates; ingressu Gulielmi I. in Angliam, A. D. 1066*, ed. Rymer, Th. and Sanderson, R. vol. III. Pars I, London 1825, 38.

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ *Küküllei krónikája*, 161.

március 18-án Lajosnak írt levelei, amelyek másolata fennmaradt, és szintén Rymer publikálta őket.¹⁵ Edvárd egyik levelében megemlítette a Lajostól kapott levelet (*littera vestra*),¹⁶ amelyből az angol uralkodó értesült András herceg haláláról, akit 1345. szeptember 18-án gyilkoltak meg összeesküvők Aversában, a Nápolyi Királyságban.¹⁷

Lajos András herceg haláláról 1345 októberben vagy novemberben értesült,¹⁸ ennek alapján következtetni lehet arra, hogy Lajos a gyász hírt hozó futár érkezése után írhatta levelét III. Edvárdnak. Lajos király levele nem maradt fenn, tartalmára csak következtetni lehet Edvárd válaszleveléből, amelyben megemlítette, hogy Lajos követe, Siffrid garamszentbenedeki apát pontos tájékoztatást adott számára András haláláról.

Siffrid szóban mondta el a híreket és András halálának részleteit Edvárd király udvarában. Az angol uralkodó politikai segítséget és támogatást (*consilium et iuvamen*) ígért Lajosnak, hogy megbosszulja András herceg halálát.¹⁹ Mit tartalmazhatott még a szóbeli tájékoztatás András halálán kívül? Feltételezhető, hogy Siffrid apát Lajos király politikai szándékait és segítségkérését is tolmácsolta Edvárd király udvarában, valamint a Nápolyi Királyság belpolitikai helyzetéről is beszámolt.

A magyar király politikai célja kiderül Kelemen pápa és Lajos levelezéséből, Küküllei és a Névtelen Minorita szerzetes krónikájából. Lajos és Erzsébet anyakirályné több levelet is küldött a pápának, amelyekben Lajos kérte, hogy a Nápolyi Királyságot adja neki és másik öccsének, Istvánnak.²⁰ A Névtelen Minorita krónikája szerint a magyarországi Anjouk bűnösnek tartották Johannát András herceg meggyilkolásában.²¹ Talán nem alaptalan a feltételezés, hogy a magyar követek Siffrid apát vezetésével ezt a politikai álláspontot tolmácsolták az angol udvarban.

A pápa késlekedett András halálának kivizsgálásával, ugyanakkor a bűnösöket nem volt hajlandó elítélni törvényes bírósági eljárás nélkül. Ez a késlekedés felháborította Magyarország királyát, aki emiatt 1346. elején hadjáratot kezdett tervezni Nápoly elfoglalására.²²

Lajos király hadjáratának terve riadalmat okozott Itáliában: Johanna, Nápoly királynője felszólította híveit a támadás elleni védekezésre 1346. március 7-én kiadott mandátu-

---

¹⁵ *Ad Regem Hungariae, super lugubri morte Andrae Regis Siciliae, Ad Regem praefatum, de credentia in Foedera*, 75–76.

¹⁶ Uo.

¹⁷ FRAKNÓI, *i. m.* I, 185–186.

¹⁸ Uo. 187–188.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo. 189–192.

²¹ *Chronicon dubnicense, Historiae Hungaricae Fontes Domestici. Pars prima, scriptores*, vol. III., recensuit M. Florianus, Quinque-Ecclesiis 1884, 143.

²² KRISTÓ, *i. m.* 105, 109.

mában. A velencei *signoria* értesítette a pápát Lajos Nápoly elleni hadjáratának tervéről egy 1346. március 7-én írt levélben.²³

Nápolyi Johanna komolyan vette a magyar támadás veszélyét, ennek bizonyossága, hogy további előkészületeket tett: kiáltványt adott ki 1346. március 18-án, amelyben felszólította alattvalóit a királyság védelmére.²⁴ A királynő márciusban és áprilisban zsoldosokat toborzott, összehívta hűbéreseit, hadiszemlét tartott, és megvizsgálta várai védelmi képességeit.²⁵

Lajos Nápolyra vonatkozó politikai igényeinek elfogadtatásában, esetleg a nápolyi hadjárat diplomáciai előkészítésében fontos szerep hárult Siffrid apátra, akinek feladata lehetett az angol udvar hallgatólagos, esetleg tevőleges támogatásának megszerzése, és egy politikai egyezmény létrehozása Edvárddal. Ezt a célt részben sikerült is elérni, mivel levelében Edvárd tanácsot és támogatást ígért Lajosnak (*consilium et iuvamen*), és támogatta Lajos tervét, hogy megbosszulja András herceg halálát.²⁶ Ezen a napon (1346. március 18.) Edvárd egy másik levelet is írt Lajosnak, amelyben az angol király András király halála miatt érzett részvétét fejezte ki.²⁷ Mindenképpen említésre érdemes, hogy Edvárd levelében Andrást Szicília királyaként említette (*Andreas rex Siciliae*), tehát lényegében elismerte a magyarországi Anjou-dinasztia nápolyi trónigényét.²⁸ Ez sokat elárul az angol és magyar diplomáciai közeledésről főleg annak ismeretében, hogy az egy évvel korábban, 1345. május 13-án írt levelében III. Edvárd Andrást és Lajost csak Jeruzsálem és Szicília fejedelmeinek és urainak és Magyarország királyainak nevezte (*principes, domini Jerusalem et Siciliae ac etiam reges Ungariae*).²⁹ Am egy évvel később (1346. márc. 18.) Edvárd fentebb említett levelében András már Jeruzsálem és Szicília királyaként jelent meg.³⁰

Ugyancsak említésre méltó, és a két királyi udvar közötti politikai szövetség létrejöttének jeleként értékelhető az a hangnem és stílusbeli változás, amely az 1345-ben és 1346-ban keletkezett levelek között kimutatható. Edvárd 1345-ben keletkezett levele hivatalos hangvételű, a diplomácia nyelvének kissé hideg és formális stílusában íródott. Az angol uralkodó levelének első mondatában *Isten kegyelméből Franciaország és Anglia királyának, és Írország urának* nevezte magát: „(...) *Edwardus Dei gratia, Rex*

---

²³ WENZEL, G.: *Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-korból*, vol. II. Budapest 1875. 145–146.

²⁴ Uo.148.

²⁵ Uo. 150–151.

²⁶ *Ad Regem Hungariae, super lugubri morte Andreae Regis Siciliae*, in *Foedera*, 75.

²⁷ *Ad Regem praefatum, de credentia* in: *Foedera* ed.by Thomas Rymer et Robert Sanderson. Vol. III. Pars I. London 1825. 75.

²⁸ *Ad Regem Hungariae, super lugubri morte Andreae Regis Siciliae* in *Foedera*, 75.

²⁹ *Littera procuratoria ad tractandum cum Regibus Jerusalem, Siciliae et Ungariae* in *Foedera*, 38.

³⁰ *Ad Regem Hungariae, super lugubri morte Andreae Regis Siciliae* in *Foedera*, 75.

Franciae et Angliae et dominus Hiberniae, salutem.” A mondat végén a meglehetősen egyszerű üdvözlőformula nem vall túl közeli politikai viszonyra.³¹

Ezzel szemben Edvárd 1346. március 18-án írt leveleinek hangvétele és stílusa egészen más. Nem a maga nevét, hanem a levél címzettjének Lajosnak nevét írta az első sorba, nem is akármilyen üdvözlő formába illesztve, és a saját neve csak ez után következett. *Nagyságos fejedelemnek, Lajos úrnak, Isten kegyelméből Magyarország híres királyának, az ő legdrágább vérrokonának, Edward ugyanazon kegyelemből Franciaország és Anglia királya és Írország ura (...)* „*Magnifico principi, domino Lodowico, Dei gratia, Regi Hungariae illustri, consanguineo suo carissimo, Edwardus, eadem gratia, Rex Franciae et Angliae, et dominus Hiberniae, (...)*” Ez a levél kifejezetten baráti, sőt rokoni hangvételű, Edvárd legdrágább vérrokonának nevezte Lajost. A levél a továbbiakban is bővelkedik olyan kifejezésekben, amelyek túlmutatnak a diplomácia formális stílusán, és arra utalnak, hogy mély egyetértés és politikai összhang alakult ki a két királyi udvar között. A levél következő soraiban olvasható: „*Felséged levele*” (*Serenitatis vestrae littera*), „*Fivérednek a híres emlékezetű Andrásnak, Szicília királyának gyásza*” (*Iugubris clarae memoriae Andreae Regis Siciliae, fratris vestri,*) és még további kifejezések találhatók, amelyek a politikai közeledésre vallanak.³²

Hasonló hangvétel és tisztelet olvasható Edvárd másik levelében, amelyet Erzsébet anyakirálynéhez írt. Az angol uralkodó ebben a levelében is Jeruzsálem és Szicília királyának nevezte Andrást, akinek haláláról Erzsébet anyakirályné leveléből értesült, amint erre maga Edvárd utalt saját levele első mondatában. Az esemény részleteiről a már említett Siffrid garamszentbenedeki apát számolt be az angol uralkodónak. Edvárd a királyné figyelmébe ajánlotta követét, Walter de Morát. Mora a király levele szerint szóban készült informálni Erzsébet királynét Edvárd politikai álláspontjáról.³³

1346 tavaszán III. Edvárd hadjáratra készült Franciaország ellen, és kedvező volt számára a magyarországi Anjouk szövetsége, mivel ők a Nápolyi Királyságot akarták elfoglalni, amely a pápaság fontos gazdasági és politikai támasza volt.³⁴ A pápaság a

---

³¹ *Littera procuratoria ad tractandum cum Regibus Jerusalem, Siciliae et Ungariae in Foedera*, 38.

³² *Ad Regem Hungariae, super lugubri morte Andreae Regis Siciliae in Foedera*, 75.

³³ *Ad Reginam Siciliae, super morte praefata in Foedera*, 76. A forrás kiadásával kapcsolatban mindenképpen érdemes megemlíteni azt a kritikai megjegyzést, hogy Rymer rosszul értelmezte Edvárd levelének címzettjét. Rymer a forrást a következőként címezte: *Ad Reginam Siciliae, super morte praefata* („Szicília királynéjához, az említett halálesetre vonatkozóan”). Ebből a címből arra lehetne következtetni, hogy III. Edvárd Nápoly királynőjéhez, András özvegyéhez, Johannához írta a levelet, de a levél szövegéből egyértelműen kiderül, hogy a címzett csakis Erzsébet anyakirályné lehetett. Erre a levél tartalma a bizonyíték (...) *de morte lugubri celebris memoriae Andreae, Jerusalem et Siciliae Regis, filii vestri (...)*, („...a te fiadnak a híres emlékezetű Andrásnak, Jeruzsálem és Szicília királyának gyászos haláláról...”). András Johannának férje volt, és nem fia, ezért a levél címzettje Erzsébet anyakirályné, akiről tévesen azt gondolhatták a forrás angol kiadói, hogy Szicília királynéja volt.

³⁴ MISKOLCZY, i. m. 50.

francia királyt támogatta az angol–francia konfliktusban, ezért a pápaság meggyengítése az angol király érdekét szolgálta.

Az angol uralkodó következetesen Franciaország királyának titulálta magát a magyar uralkodóhoz írt leveleiben, és 1346-ban írt leveleiben Andrást Jeruzsálem és Szicília királyának nevezte, amely gesztussal elismerte a magyarországi Anjou-dinasztia nápolyi trónigényét. Csak feltételezni lehet, hogy viszonzásul saját franciaországi trónigényének elismerését óhajtotta Lajostól. Ez lehetett az a pont, amelynél Westminster és Visegrád politikai érdekei találkoztak. III. Edvárd franciaországi hatalmi ambíciói, a magyarországi Anjou-dinasztia nápolyi hatalmi igényei, illetve egymás követeléseinek kölcsönös elismerése politikai egyetértést eredményezhetett a korabeli Európa két nagyra törő és hadvezéri tehetséggel is megáldott uralkodója között.

RICHÁRD SZÁNTÓ

Diplomatic correspondence between Edward III and Louis the Great

After death of Robert the Wise, Johanna, his granddaughter, succeeded the throne of the Kingdom of Naples. According to the testament of King Robert, Prince Andrew, Johanna's husband, was excluded from the royal and political power in Naples. Prince Andrew claimed the crown of Naples and the royal political power too. Andrew's brother, Louis the Great king of Hungary and his family, the Hungarian Anjou Dynasty supported his political ambition.

Assassinating Prince Andrew, Johanna and her party took the royal power in the kingdom, but Louis the Great, king of Hungary claimed the crown of Naples from the pope, overlord in the kingdom of Naples.

In this political situation, Edward III, king of England sent three letters to Louis the Great, king of Hungary, and the copies of these letters survived, they were published by Thomas Rymer in his *Foedera*, but Louis' letters containing the answers to Edward were lost.

It appeared from Edward's letters that, friendly terms had been formed between Edward and Louis. On the basis of Edward's letters and other sources, I suppose, that the king of England formed an alliance with king of Hungary. Edward demanded the throne of France, and Louis claimed the Kingdom of Naples from the pope.

In the hundred years war, kings of France allied with the popes in Avignon, who were overlords in the kingdom of Naples. The king of England entered into an alliance with king of Hungary in this political situation.